

Juryrapport

Piet Schrijvers heeft met zijn vertalingen uit het Latijn een grote hoeveelheid bekende literatuur en een aantal minder bekende teksten uit de klassieke letterkunde – met name de poëzie – onder de aandacht van een breed publiek gebracht. Tijdens zijn lange wetenschappelijke carrière als classicus aan de universiteiten van Groningen en Leiden heeft Schrijvers (emeritus hoogleraar sinds 2001) zich hartstochtelijk toegelegd op het vertalen uit het Latijn. Reeds dertig jaar lang verschijnen er dan ook van zijn hand – naast de wetenschappelijke werken die hij bij voorkeur in de vorm van essays publiceert – indrukwekkende vertalingen die, hoewel niet altijd onomstreden, altijd verzorgd zijn, voorzien van een voorwoord, notenapparaat, bijlagen en een degelijke verantwoording van de tekst. Piet Schrijvers vertaalde prozawerken, zoals *De Constantia* van Justus Lipsius (1983), maar legde zich in het bijzonder toe op de poëzie, waaronder de *Aeneis* van Vergilius (1996) en de alom geprezen *Georgica – Landleven* (2004). Hij vertaalde ook de bekende *Ars Poetica* van Horatius (1980), diens *Lyrische gedichten* (1993) en de *Epoden* (2000), die samen met onder meer de *Versbrieven (Epistulae)* verschenen in de tweetalige editie van Horatius' *Verzamelde gedichten*. Als vertaler volgt Schrijvers zijn klassieke bronnen niet slaafs, maar wel met respect. Zijn werk getuigt van de bereidheid om ten behoeve van de hedendaagse Nederlandstalige lezer de teksten toegankelijker te maken, maar tegelijkertijd zoekt hij naar oplossingen waarbij de schoonheid van de oorspronkelijke tekst voor die lezer niet verloren gaat. Schrijvers legt keer op keer verantwoording af voor zijn keuzes. Hij is zich terdege bewust van de gevarieerdheid in de versmaten in Horatius' *Ars Poetica*, de *Satiren* en de *Brieven*, maar besluit toch om voor de Nederlandstalige lezer – die de traditie van de dactylische hexameters niet kent, en deze als 'ietswat verheven' zou kunnen interpreteren – vaker te kiezen voor de jambische zesvoeter. In Lucretius' *Natuur van de Dingen* neemt de vertaler een soortgelijke beslissing over wat hij de 'overjarige' dactylische hexameter noemt, teneinde de 'natuurlijkheid' van het Nederlands te garanderen, en de metrische dreun te vermijden. Hij vindt, in zijn eigen woorden, 'ritmische navoelbaarheid' belangrijker dan '100% metrische correctheid' ten opzichte van het origineel.

Ooit hield Schrijvers een tijdlang de gemoederen van de vaderlandse Latinisten bezig toen hij Aeneas liet zeggen, 'Italië, dat is mijn reisdoel, bevel is bevel' (*Italiam non sponte sequor* ≈ Italië volg ik, niet uit vrije wil). Dit getuigt zowel van een streven naar equivalentie als van de dichterlijke wil om de lezer direct bij de tekst te betrekken.

De onbetwiste kroon op het vertaaloeuvre van Piet Schrijvers, het werk waarin alle eerdere experimenten van de vertaler hun gelukkige oplossing vinden, is *De Natuur van de Dingen* (2008) van de veeleisende Lucretius. In de vertaling van de meer dan zeventuizend hels moeilijke verzen die dit leerdicht telt, manifesteert Schrijvers zich als iemand die de grote verscheidenheid en complexiteit van het origineel met schijnbaar gemak de baas kan. Of de tekst nu zakelijk, technisch, of regelrecht poëtisch of lyrisch van aard is, Schrijvers slaagt er telkens weer in om met zijn zesjambische verzen de lezer bij de les te houden. Dat is misschien niet zo

verwonderlijk wanneer wij beseffen dat de vertaler ooit zijn proefschrift schreef over Lucretius en in de loop der jaren is uitgegroeid tot een van de grote Lucretius-specialisten ter wereld. Het biedt tevens een verklaring voor de grondige inleiding bij *De Natuur van de Dingen* en de uitvoerige receptiegeschiedenis (met speciale aandacht voor het Nederlandstalige Nachleben). Maar de transparantie en de zeggingskracht van Schrijvers' Lucretiusvertaling worden gevoed door een poëtische betrokkenheid die haar gelijke niet kent, en door een heldenmoed die een recensent verwoordde – zoals Lucretius het wellicht zelf ook zou hebben gedaan – met de conclusie dat Schrijvers een 'vertaler met ballen' is.

Het Latijnse vers is metrisch zeer complex (waarbij het metrum niet alleen, zoals in het Nederlands, wordt bepaald door de klemtoon, maar tevens door de lengte van de lettergrepen), en met het klassieke wereldbeeld is de hedendaagse lezer betrekkelijk onbekend. Toch slaagt Schrijvers erin om de klassieke poëzie die hij onder handen neemt helder, begrijpelijk en overtuigend te laten klinken, in een Nederlands dat het origineel niet vereenvoudigt, en dat altijd creatief is, geïnspireerd, en dus ook inspirerend, want in het vertaaluniversum van Schrijvers wordt de muzen nimmer de mond gesnoerd. In de vertalingen van Schrijvers zie je de wetenschapper aan het werk, die uitgebreide notenapparaten en inleidingen schrijft. Maar je ziet tegelijkertijd de hand van de dichtende vertaler, en dit levert een even zeldzame als succesvolle combinatie op.

Over zijn werk zegt Schrijvers zelf: 'Latijn vertalen is allereerst een kwestie van luisteren, niet van lezen.'

Daarom ook vervaardigt hij doorgaans de eerste versie van een vertaling aan zijn bureau, met woordenboeken bij de hand, om vervolgens nog eens tientallen versies uit te proberen door deze voor te dragen en na te luisteren. Uit de audio-opnamen van Lucretius, Horatius en Vergilius in zijn vertaling blijkt dat de verzen zich zeer goed laten voordragen; hier kan men vergeten dat het om een vertaling gaat! Schrijvers is een classicus die met zijn tijd meegaat, het moderne intermediale experiment niet schuwt. Met de bloei van het luisterboek heeft in zijn ogen de antieke literatuur zijn oorspronkelijke orale presentatievorm heeft teruggekregen. De vertaalde verzen die Schrijvers laat klinken zijn dus niet in eerste instantie bestemd 'voor een peinzende lectuur in een eenzame kamer, maar voor een direct genieten, samen met anderen, in een openbaar theater, of tenminste in een kring van vrienden'. Deze vorm van presentatie vooronderstelt niet langer in eerste instantie de geletterdheid van de participant, maar eerder de belangstellende deelname van een breed Nederlandstalig publiek. Daarmee is zeker niet gezegd dat men voor het beluisteren van de cd-opnamen van Schrijvers' vertalingen geen moeite hoeft te doen. Schrijvers' Lucretius, bijvoorbeeld, is compact en veeleisend. Elke vorm van afleiding is desastreus, en akoestische luiheid wordt onmiddellijk bestraft.

In Horatius' Ode IV, 9 wordt de dichteres Sappho geprezen. De Nederlandse versie die Schrijvers hiervan maakte is in zekere zin representatief voor zijn eigen oeuvre: 'immer nog leeft het vuur en gloeit de liefde die [hier] toevertrouwd werd aan Aeoolse snaren.' Op grond van zijn levenslange inzet voor de Latijnse poëzie, en met name op grond van de vruchten van zijn geïnspireerde vertaalwerk, heeft de jury

van de Nijhoffprijs unaniem besloten Piet Schrijvers bij het bestuur van het Prins Bernhard Cultuurfonds voor te dragen voor de Martinus Nijhoffprijs 2011.

De jury:

Ria van Hengel,

Ton Hoenselaars,

Linda Pennings,

Annelies Schulte Nordholt,

Willem Weststeijn (voorzitter).